ת"ל אחת הא כיצד אינו חייב עד שיכתוב שם קטן משם גדול שם משמעון ומשמואל נח מנחור דן מדניאל גד מגדיאל [א]רבי יהודה אומר אפילו לא כתב אלא שתי אותיות והן שם אחד חייב כגון שש תת רר גג חח א"ר יוסי וכי משום כותב הוא חייב והלא אינו חייב אלא משום רושם שכן רושמין על קרשי המשכן לידע איזו היא בן זוגו לפיכך שרט שריטה אחת על שני נסרין או שתי שריטות על נסר אחד חייב רבי שמעון אומר [ו]ועשה אחת יכול עד שיכתוב את כל השם עד שיארוג כל הבגד עד שיעשה את כל הנפה ת"ל מאחת אי מאחת יכול אפילו לא כתב אלא אות אחת ואפילו לא ארג אלא חוט אחד ואפילו לא עשה אלא בית אחד בנפה ת"ל אחת הא כיצד אינו חייב עד שיעשה מלאכה שכיוצא בה מתקיימת ר' יוסי אומר [ח]ועשה אחת ועשה הנה פעמים שחייב אחת על כולן ופעמים שחייב על כל אחת ואחת קתני מיהא רבי יהודה אומר אפילו לא כתב אלא שתי אותיות והן שם אחד חייב לא קשיא הא דידיה הא דרביה דתניא רבי יהודה אומר משום רבן גמליאל אפילו לא כתב אלא ב' אותיות והן שם אחד חייב כגון שש תת רר גג חח ור"ש היינו ת"ק וכ"ת אלף אלף [2]דאאורך איכא בינייהו דת"ק סבר [ב]אלף אלף דאאורך לא מיחייב ור"ש סבר כיון דאיתיה בגלטורי בעלמא חייב למימרא דר"ש לחומרא והתניא [ג]הקודח כל שהוא חייב המגרר כל שהוא [ד]המעבד כל שהוא [ה]הצר בכלי צורה כל שהוא רש"א עד שיקדח את כולו עד שיגרור את כולו עד שיעבד את כולו עד שיצור כולו אלא ר"ש הא אתא לאשמעינן עד שיכתוב את השם כולו ומי מצית אמרת הכי והתניא רש"א ועשה אחת יכול עד שיכתוב את השם כולו ת"ל מאחת תריץ ואימא הכי יכול עד שיכתוב את הפסוק כולו ת"ל מאחת ר' יוסי אומר ועשה אחת ועשה הנה פעמים שחייב אחת על כולן ופעמים שחייב על כל אחת ואחת [ו]א"ר יוסי בר' חנינא מ"ט דר' יוסי אחת מאחת הנה מהנה אחת שהיא הנה והנה שהיא אחת אחת שמעון מאחת שם משמעון הנה אבות [ז]מהנה תולדות אחת שהיא הנה זדון שבת ושגגת מלאכות הנה שהיא אחת שגגת שבת וזדון מלאכות: א"ר יהודה מצינו שם קטן משם גדול: מי דמי מ"ם דשם סתום מ"ם דשמעון פתוח אמר רב חסדא זאת אומרת סתום ועשאו פתוח כשר מיתיבי [3]וכתבתם שתהא כתיבה תמה [ח]שלא יכתוב אלפין עיינין עיינין אלפין ביתין כפין כפין ביתין גמין צדין צדין גמין דלתין רישין רישין דלתין היהין חיתין חיתין היהין ווין יודין יודין ווין זיינין נונין נונין זיינין טיתין פיפין פיפין טיתין כפופין פשוטין פשוטין כפופין מימין סמכין סמכין מימין סתומין פתוחין פתוחין סתומין [ט]פרשה פתוחה לא יעשנה סתומה סתומה לא יעשנה פתוחה [ז][י]כתבה כשירה או שכתב את השירה כיוצא בה [כ]או שכתב שלא בדיו [ל]או שכתב את האזכרות בזהב הרי אלו יגנזו הוא דאמר כי האי תנא דתניא [מ]רבי יהודה בן בתירה אומר נאמר בשני [4]ונסכיהם בששי [5]ונסכיה בשביעי [6]כמשפטם הרי מ"ם יו"ד מ"ם מים מכאן רמז לניסוך מים מן התור' ומדפתוח ועשאו סתום כשר נמי סתום ועשאו פתוח כשר מי דמי פתוח ועשאו סתום

עלויי

פ"ל אחת. שתהא מלאכה שלימה במקום אחד: **שם משמעון.** ולגבי בגד נמי שני חוטין ובנפה שני בתין שמקיימין (א) כך לפי שאין אדם אורג בגד ביום אחד ועושה נפה בבת אחת ומתחיל ועושה כדי קיום שלא יהא נסתר מאליו: **אפילו לא כתב.** מתיבה גדולה: **אלא ב' אותיות של שם אחד כגון שש תת.** והן מתיבות גדולות כגון שש משששכלר משתך ששמם תת מתתרלו תתנו וכ"ש אם נתכוין לקטנה תחילה: **שכיוצא בה מתקיימת.** ולקמיה פריך היינו ת"ק: **ר' יוסי אומר.** מפרש למילתיה לקמן: **היינו ת"ק.** שש תת: **וכ"ת אלף אלף דאאורך.** שהם שתי אותיות מתיבה גדולה אבל לא מצינו שהיא תיבה קטנה בכל המקרא: **כיון דאיתא בגלטורי.** קמיעות וכתבים של מכשפות ושל שמות קורין בלשון לטי"ן של מינין קלוטרו"ש ורגילין סופרין לכתוב בהן תיבות של שתי אותיות ואינם תיבות במקום אחר: **המגרר.** כלונסות או קלפים דהויא תולדה דממחק: **הקודח כל שהוא.** קלח הנקב ואע"פ שלא עבר עובי העץ לראות בעבר השני: **כל שהוא.** מן הצורה: **את כולו.** כל מה שנתכוין לגרר או לעבד מתחלה בבת אחת: **כל השם.** כל התיבה: **מ"ט דר' יוסי.** היכי דריש ליה: **אחת מאחת.** אחת ה"ל למכתב ולשתוק וכתב מ"ם יתירה [ומהנה יתירה]: **הנה מהנה.** א"נ הנה הוה ליה למכתב וכתב מהנה מ"ם יתירה ומאחת יתירה הלכך למדרשינהו לכולהו כתבינהו. ודרוש אחת הנה בלא מ"ם הכי אחת שהיא הנה הנה שהיא אחת לתרי גווני איכא למידרש משמעותייהו ועשה עבירה אחת והיא לו הנה חייב חטאות הרבה אי נמי ועשה אחת עשייתו חשובה לו כאחת ואע"פ שהנה הוי משמע שהרבה עבירות עשה והיינו הנה שהיא אחת הלכך תרוייהו דריש ביה פעמים שהיא כן ופעמים שהיא כן כדמפרש לקמיה: **אחת שמעון.** כלומר דריש מ"ם יתירה אחת הוי משמע דאינו חייב עד שיכתוב כל התיבה שנתכוין לכתוב: **מאחת שם משמעון.** כתב מאחת למימר דאפילו לא כתב אלא מקצתה ובלבד שתהא מקויימת (ב) במקום אחר דומיא דאחת דרישיה דקרא: **הנה.** הוי משמע אבות כתב מהנה לרבויי תולדות: **אחת שהיא הנה.** דאמרן לעיל[ו] ה"ד כגון שעשאן בזדון שבת ושגגת מלאכות ואע"ג דכולן אינן אלא חילול שבת אחת מיחייב לכל מלאכה ומלאכה דגופי מלאכות מחלקין הואיל ואיכא שגגה טובא: **הנה שהיא אחת שגגת שבת וזדון מלאכות.** שאף על פי שהן גופי מלאכות הרבה אינו חייב אלא אחת לחדא שגגה היא: **מי דמי כו'.** זה שנתכוין לכתוב שם משמעון מ"ם פתוחה כתב והיכי קרי ליה מתקיימת במקום אחר והא לא הויא: **וכתבתם.** דתפילין ומזוזה: **תם.** שלם כהלכתה: **אלפין עיינין.** יש שכותבין כן מפני שדומין בקריאתן: **ביתין כפין.** דומין בכתיבתן: **גמין צדין.** דומין בכתיבתן אלא שזה למעלה וזה למטה: **זיינין נונין.** פשוטין: **כפופין.** כ"ף פ"ה נד"י צד"י נו"ן: **פשוטין.** הכפולות שלהן פשוטות: **ממין סמכין.** מ"ם סתומה שדומה לסמ"ך: **סתומין.** מ"ם סתומה: **פתוחין.** מ"ם פתוחה: **כתבה.** לספר תורה: **כשירה.** כדילוגין אריח ולבינה: **מכאן רמז כו'.** כלומר מ"ם דונסכיהם דריש ליה בפתוחה. [שמע מינה] דפתוח ועשאו סתום כשר ומדפתוח ועשאו סתום כשר הוא הדין נמי סתום ועשאו פתוח כגון שם משמעון וכשר להתקיים במקום שם:

עלויי

בגלטורי בעלמא חייב. [י]פירוש א"א שכותבין בקמיע וכן פירש ר"ח ויש מפרשים א"א היינו אמן אמן (סלה) שכותבין בקמיעין וליתא דהיינו נוטריקון וחייב אפילו באחד ורבנן דפטרי במתני' [פ]פטרי אפילו בב' וג': **א"א** דאאורך איכא בינייהו. לאו דוקא דהא ת"ק פטר אפי' שתי אותיות משם אחד עד שיכתוב שם משמעון אלא משום ר"ש נקטיה דאפי' בהא מיחייב: **המעבד** כל שהוא. לאו דוקא כל שהוא אלא כשיעור המפורש בהמוציא (לעיל דף עט:) ולא נקט כל שהוא אלא לאפוקי מדר"ש דאמר עד שיעבד כל העור: **תריץ** הכי יכול עד שיכתוב כל הפסוק כו'. וא"ת ומ"ש אריגה מהאי דהכא לא מחייב ר"ש עד שיתקן את כולו וי"ל דבאריג שעושה דבר חדש שאינו בעולם מחייב שפיר בשני בתי נירין אבל עיבוד שאינו אלא תיקון העור בעלמא וכן גורר וצר צורה בעי ר"ש עד שיתקן את כולו: **טיתין** פיפין. מכאן נראה לר"ת שצריך לכוף ראש הטית לתוכה דדמי כעין פ': **בשביעי** כמשפטם גרסינן. כדמוכח בפרק קמא דתענית (דף ב:) וכן הוא במסורת הגדולה ולא כרש"י [ע]דגרס בשמיני בס"פ לולב וערבה (סוכה דף מז:):

גרועי

עין משפט נר מצוה

טו א ב מיי' פי"א מהל' שבת הלכה י:
טז ג מיי' פי"י מהל' שבת הלכה טו:
יז ד מיי' פי"א מהל' שבת הלכה ה:
יח ה מיי' פי"י שם הלכה טז:
יט ו מיי' פי"ז שם הלכה ז:
כ ז מיי' פ"א מהל' תפילין הלכה יט סמג עשין כב טוש"ע א"ח סי' לב סעיף ד וטוש"ע י"ד סי' רעד סעיף ג:
כא ח מיי' וסמג שם טוש"ע א"ח סי' לו סעיף א וטוש"ע י"ד סי' רעד סעיף ה:
כב ט מיי' פ"ז שם הל' ט ופ"ח הלכה ג סמג עשין כה טוש"ע י"ד סי' רעה סעיף א:
כג י מיי' שם טוש"ע שם סעיף ג:
כד כ ל מיי' פ"א שם הלכה ה סמג שם טוש"ע א"ח סי' לב סעיף ג וטוש"ע י"ד סי' רעא סעיף ו וסי' רעו סעי' ה:

מוסף רש"י

שכן רושמין על קרשי המשכן. וכותב אות בזו ואות בזו ומזווג פעמים שטעה (לעיל עג.). ועשה מאחת מהנה. לאו לעיל ע א. כתבה כשירה. דאי ישיר אחר, שפיסא אחת אריחה ישיטה אחת קצרה, שאין מגלה על הפיטה (סוטה לא.). או שכתב את השירה כיוצא בה. שכתב השירה כספר פסוקים, אריח על גבי אריח (שם). מ"ם יו"ד מ"ם. הרי כאן מים, רמז לניסוך המים מן התורה בחג (במדבר כט יח).

רבינו חננאל

ת"ל אחת, הא כיצד אינו חייב עד שיכתוב שם קטן משם גדול שי"ן מ"ם משמעון ושמואל נח מנחור דן מדניאל. ר' יהודה אומר אפילו לא כתב אלא ב' אותיות והן שם אחד כגון שש רר חח. הנה ת"ק שנה סתם שם משמעון ונח מנחור כיוצא באלו ב' אותיות שהן ב' שמות הוא דמחייב ת"ק, אבל ב' אותיות שהן שם אחד לא. ופליג ר' יהודה עליה דהדיא וקתני כי הכותב ב' אותיות והן שם אחד חייב. קשיא דר' יהודה אדר' יהודה. ופרקינן הא דקתני ר' יהודה במתניתין כי הכותב ב' אותיות מב' שמות הוא חייב, כגון שם משמעון וכיוצא בו דידיה הוא, כלומר כך סבירא ליה. ודידיה שמעה מאן דליתיה רביה וסברא ולא תנא לה בשמיה, לפום דסליקא על דעתיה, והא דתני כי חייב אפילו כותב ב' אותיות משם אחד כגון שש תת, משם רבן גמליאל רביה שנאה. ואקשינן נמי אליבא דר' שמעון דקתני סתם עד שיעשה מלאכה שכיוצא בה מתקיימת, והלא תנא [קמא] לא חייב אות אחת ולא חוט אחד בבגד ולא בית אחד בנפה, והלא שם משמעון ונח מנחור כיוצא בהן מתקיימת וכן בבגד וכן בנפה, נמצאו דברי ר' שמעון כת"ק, מה בא ר' שמעון לאשמועינן. וכי תימא ב' אותות שהן שם אחד איכא בינייהו, דת"ק לא מיחייב ור' שמעון מחייב. אי הכי היינו ר' יהודה דהוא נמי ת"ק דר"ש ומחייב כי האי גונא ולתרווייהו (תני) [קרי] להו ת"ק. וכי תימא אין הכי נמי, מיהו ר' יהודה אינו מחייב אלא בב' אותות שהן מילה ידועה כגון שש שהוא מלשון ששה ותת שהוא מלשון נתינה ושש שהוא מלשון ששון, אבל אל"ף אל"ף או בי"ת בי"ת שאין מהן מלה ידועה כלל, אם נתכוין לכתוב אאורך וכתב אא, ר' יהודה לא מחייב בהני כיון דלא משכחת מינייהו שם ולא מלה ידועה. ור"ש אמר לך כיון דאיכא בכתיבה כה"ג בגלטורי ומתקיימין, כשאר כתיבה שהיא מלאכה מתקיימת אני קורא בה וחייב. פי' גלטורי, קמיעין שכותבין בהן אותיות כגון אא יי וכיוצא בהן[א]. ואקשינן תוב וכי ר' יהודה בהא מיקל ור' שמעון מחמיר והוא מחייב, והא שמעינן ליה לר' שמעון דמיקל בכי האי גונא דתניא הקודח ר' שמעון אומר עד שיקדח את כולו כו'. הנה ר' שמעון מיקל ולא מחייב אלא כמאן דעביד כולה מלאכה. וכן אינו מחייב אלא עד שיכתוב את כל השם, ואיך אתה אומר כי מחייב ר"ש אאלף אלף דאאורך. ודחינן לה הכי וכי מצית אמרת דלא מחייב ר"ש אלא עד שיכתוב את כל השם כולו, והתניא ר"ש אומר ועשה אחת, יכול עד שיכתוב כל השם כולו ת"ל מאחת כו', והנה אפילו לא כתב אלא מקצת השם חייב. ומתרצינן להא מתניתא הכי, יכול עד שיכתוב כל הפסוק כולו שנתכוון לכתובו או אפילו נתכוון לכתוב איגרת אינו חייב עד שיכתוב כל מה שנתכוון לו.

מסורת הש"ס

א) לעיל ע. סנהדרין סב. [כריתות ג. ע"ש], ב) [תוספ' פי"ב], ג) [לעיל ע. סנהדרין סב. ע"ש], ד) [מנחות לד: וע"ש בתוספ' ד"ה שלא כשירה], ה) תענית ב:, ו) [דף ע:], ז) [שני פירושים אלה כתובים בערוך ערך אח], ח) [לקמן קד:], ט) [לפנינו ברש"י דסוכה מז. ד"ה כל אשר ליתא לזה"ל בשביעי כמיב כמשפטם כמשפט יוסי' ובקרבנות שמיני כמיב כמשפטם כמשפט יוסי'].

תורה אור השלם

1 דבר אל בני ישראל לאמר נפש כי תחטא בשגגה מכל מצות יי אשר לא תעשינה ועשה מאחת מהנה: ויקרא ד ב
2 אני יי ואין עוד זולתי אין אלהים אאזרך ולא ידעתני: ישעיהו מה ה
3 וכתבתם על מזזות ביתך ובשעריך: דברים ו ט
4 ושעיר עזים אחד חטאת מלבד עלת התמיד ומנחתה ונסכיהם: במדבר כט יט
5 ושעיר חטאת אחד מלבד עלת התמיד מנחתה ונסכה: במדבר כט לא
6 ומנחתם ונסכיהם לפרים לאילם ולכבשים במספרם כמשפטם: במדבר כט לג

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה שם משמעון וכו' בתין שמתקיימין כך: (ב) ד"ה מאחת וכו' שתהא מתקיימת במקום:

לעזי רש"י

לטי"ן. לטינית.
קלוטרו"ש [קלטירי"ש]. אותיות של כישוף.

רבינו חננאל (המשך)

ת"ל מאחת, אפילו מקצת מן האגרת או מקצה מן הפסוק חייב ולעולם מלה שלימה. הא דר' יוסי דאמר משום רושם, פשוטה היא. ומקום שנתכוין לרשום ולא לכתוב חייב ואפילו אינן דבר ידועה ברשימה. במה בן בימינו בן בשמאלו חייב. ירושלמי א"ר אמי והקימות את המשכן כמשפטו, וכי יש משפט לעצים אלא [אי זהו] קרש שזכה לינתן בצפון ינתן בצפון לעולם וכן בדרום, לפיכך היו רושמין עליהן שלא יתחלפו. דבי רב הושעיא ודבי בר פזי הוו עיילין שאלין בשלמא דנשיא בכל יום, והוו [אילין] דבי רב הושעיא עיילין [קדמאי] ונפקין כו'. תרתין זרעין [הוון] בצפורי בולבטיא ופגניא, והוון בולבטיא עיילין ונפקין ושאלין בשלמא דנשיא בכל יום ועלין קודמיהון ונפקין קודמוי, והוון פגניא עיילין ונפקין בתריהון. אזלין פגניא וזכין באורייתא ואתו למיעל קודמוי דבולבטיא. אשתאלת לרבנן, על ר' יוחנן ודרשה בי מדרשא (תניא) [דרבי בנייה] אפילו ממזר ות"ח וכהן גדול ע"ה, ממזר ת"ח קודם. ולא תימא הני מילי לפדות ולהחיות ולכסות, הא לישיבה לא אלא אפילו לישיבה ת"ח קודם, מ"ט יקרה היא מפנינים, מכ"ג שנכנס לפני ולפנים. וקיי"ל כת"ק דמתניתין, דאפילו ר' יוסי דקיי"ל נמוקו עמו, הא (דאינך) [חזינן] ר' יוסי בר' חנינא [דאמר] מ"ט דר' יוסי דדריש ועשה אחת ועשה הנה, ומפרש אחת שמעון מאחת שם משמעון, שמעינן מיניה דמודי ר' יוסי כי הכותב שם משמעון חייב משום כותב, וגרסינן נמי בהזורק מילתא פשיטתא, פשיטא נתכוון לזרוק ד' וזרק ד' הרי כתב שם משמעון, וכן נמי בכיצד הרגל וככר פירשנוה התם. אמר מר א"ר יהודה מצינו שם קטן משם גדול שם משמעון ומשמואל. מי דמי מ"ם דשם סתום, ומ"ם דשמעון פתוח, וכאשר יכתוב שם כזה אינו נקרא שם. ופריק רב חסדא זאת אומרת סתום ועשאו פתוח כשר. ומותבינן עלה וכתבתם על מזוזות ביתך, פירוש וכתבתם כתב תם, שלא יקרא אלפין עיינין ביתין כפין, כלומר שלא תהא צורת בי"ת בלא תגין כמו כ"ף כו', קתני מיהת כן ולא אותיות פתוחות סתומות ולא סתומות פתוחות, כלומר אם יכתוב במזוזה אות שלימה פתוחה סתומה תיגנז מכלל שהיא פסולה. ופרקינן מתניתין דמחייב הכותב שם משמעון ופריק רב חסדא זאת אומרת סתום ועשאו פתוח כשר, ר' יהודה בן בתירה היא דדריש סימן ליומי החג דרמיזי קראי, כלומר ונסכיהם כתוב מ"ם יתירה, ובכולהו כתיב ונסכה והכא כתיב ונסכיה יו"ד יתירה, וכן בכולהו כתיב כמשפט והכא כמשפטם, והרי ונסכיהם ונסכיה כמשפטם מים. ומצאנו נמי סתום באמצע תיבה כדכתיב למרבה המשרה, ומדפתוח ועשאו סתום כשר כך סתום ועשאו פתוח כשר. ואקשינן בשלמא פתוח ועשאו סתום

א) עיין בערוך ערך אא.